

Kinga Gruziel*

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

EFEKTYWNOŚĆ PODATKU ROLNEGO NA PRZYKŁADZIE GMIN WIEJSKICH¹

Streszczenie

W artykule przedstawiono teoretyczne aspekty efektywności podatku rolnego jako źródła dochodów własnych gmin. Próbowano określić efektywność podatku rolnego będącego głównym obciążeniem podatkowym gospodarstw rolnych w Polsce. Badaniem objęto gminy wiejskie z województw: opolskiego (nr 1) i małopolskiego (nr 2). Podjęto próbę określenia zależności kosztów podatku rolnego od warunków przyrodniczo-klimatycznych i poziomu rozwoju rolnictwa w wybranych regionach kraju.

Słowa kluczowe: efektywność, gospodarstwo rolne, podatek rolny, koszty podatku

Wprowadzenie

Efektywność jako kategoria ekonomiczna jest przyjmowana za kryterium oceny działalności przedsiębiorstwa i jego otoczenia. Wykorzystuje się ją do opisu stanu, funkcjonowania i szans rozwoju podmiotów gospodarczych. W literaturze efektywność definiuje się i interpretuje wielowymiarowo: w ujęciu wskaźnikowym, parametrycznym (np. funkcja produkcji) oraz nieparametrycznym

* E-mail: kinga_gruziel@sggw.pl

¹ Projekt badawczy MNiSW nr N N113 032535.

(np. metoda Data Envelopment Analysis). Badanie efektywności może dotyczyć różnych sfer życia społeczno-gospodarczego w ujęciu zarówno mikro-, jak i makroekonomicznym, dlatego konieczne jest podejście interdyscyplinarne.

Efektywność działania wyrażają wzajemne relacje między poniesionymi nakładami a uzyskanymi efektami na podstawie trzech formuł: różnica pomiędzy efektami a nakładami, iloraz efektów do poniesionych nakładów, iloraz różnicy pomiędzy efektami a nakładami do poniesionych nakładów².

Ekonomiści za przedmiot rozważań obierają nie tylko efektywność podmiotów gospodarczych, lecz także racjonalność alokacji zasobów. Koncepcję efektywności w teorii ekonomii wiąże się z definicją dobrobytu społecznego (Pareto, Bentham, Hicks, Nash). W literaturze spotyka się alternatywę: maksymalizacja funkcji dobrobytu społecznego – maksymalizacja wpływów podatkowych do budżetu. Dla osiągnięcia tak zdefiniowanych celów jako warunki ograniczające przyjmuje się wymóg ekonomicznej efektywności systemu podatkowego oraz postulat społecznej sprawiedliwości realizowany za pomocą redystrybucyjnych właściwości systemu podatkowego³.

Sprawność systemu podatkowego określa się na podstawie polityki państwa zmierzającej do zwiększania wpływów budżetowych tytułem podatków. Powszechnie obowiązujące w literaturze przedmiotu jest twierdzenie o stopniu fiskalizmu na poziomie około 10%⁴. W Polsce skala fiskalizmu jest wyrażana relacją dochodów publicznych do PKB, która w ostatnich latach kształtuje się na poziomie około 30–40%. Zwiększając źródła finansowania wydatków, powoduje się rozszerzenie sfery publicznej, wzrost fiskalizmu, a tym samym ograniczenie sprawności działania sektora publicznego⁵.

W literaturze przedmiotu sformułowano założenia o charakterze teoretycznym, dotyczące kształtowania systemu podatkowego intensyfikującego realizację zakładanych i stawianych przed nim celów. Sformułowano uniwersalne zasady racjonalizacji systemu⁶:

² A. Rutkowska, *Teoretyczne aspekty efektywności – pojęcie i metody pomiaru*, „Journal of Management and Finance” 2013, nr 1, cz. 4, s. 439–440.

³ F. Grądalski, *System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006, s. 101–103.

⁴ Tamże, s. 90–95; K. Gruzziel, *Koszty procesu fiskalnego podatku rolnego na przykładzie gmin wiejskich z województwa małopolskiego*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej nr 99 (2012), s. 419.

⁵ R.I. Dziemianowicz, *Nadmierny fiskalizm: Bariera czy stymulator funkcjonowania sektora publicznego?*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2009, nr 4(40), s. 138.

⁶ F. Grądalski, *Wstęp do teorii opodatkowania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2004, s. 161–167.

- konieczność postrzegania systemu podatkowego w kontekście strategicznych celów rozwojowych państwa,
- ekwiwalentna wymiana między państwem a podatnikiem,
- neutralność systemu podatkowego względem mechanizmu rynkowego,
- minimalizacja kosztów procesu fiskalnego.

Teoretyczne ujęcie zasad racjonalizacji systemu podatkowego nie jest równoznaczne z prostym zastosowaniem ich w praktyce. Ograniczenia tkwią w uwarunkowaniach systemów podatkowych oraz w akceptacji przez ustawodawcę nadmiernego fiskalizmu umożliwiającego osiągnięcie dodatkowych korzyści.

1. Cel i metodyka badań

Celem opracowania jest określenie kosztów wymiaru i poboru podatku rolnego na przykładzie gmin wiejskich oraz określenie stopnia fiskalizmu tej konstrukcji podatkowej. Podstawę przeprowadzonych badań stanowiły dane liczbowe pochodzące z budżetów gmin wiejskich. Okres badawczy obejmuje lata 2004–2009. Dobór gmin był celowy. Nieujawnianie właściwego nazewnictwa gmin było warunkiem udostępnienia informacji liczbowych. Gminy są położone na terenie województw: opolskiego (nr 1) i małopolskiego (nr 2). To gminy o charakterze rolniczym, w których udział UR stanowił około 50–60% powierzchni ogółem. Pozyskane informacje wykorzystano do określenia poszczególnych kategorii kosztów procesu fiskalnego podatku rolnego, czyli wymiaru i pozyskania wpływów podatkowych. W artykule podjęto próbę zdefiniowania i analizy kosztów procesu fiskalnego podatku rolnego, odnosząc się do rozwiązań Grądalskiego⁷:

1. Koszty osobowe stanowią wynagrodzenia pracowników na etacie oraz osób spoza urzędu gminy zaangażowanych w wymiar i pobór podatku rolnego (pracownicy gminy zadeklarowali szacunkowy czas przeznaczony na wymiar podatku rolnego).
2. Koszty rzeczowe wymiaru podatku rolnego, w których skład wchodzi m.in. zakup artykułów biurowych, przesyłki pocztowe, dodatkowe rodzaje kosztów rzeczowych.
3. Koszty inne obejmują kategorie wydatków wpływających na wymiar i pobory podatku rolnego, np. koszty z tytułu prowizji bankowych od wpłat na konto, wydatki na ZUS, Fundusz Pracy, odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, prowizje od wpłat do banków.

⁷ F. Grądalski, *System podatkowy w świetle teorii...*, s. 101–106.

4. Koszty całkowite stanowią sumę kosztów administracji podatkowej na szczeblu gminy (aparatu skarbowego).
5. Koszty utrzymania aparatu skarbowego stanowią zwiększenie kosztów administracji podatkowej na szczeblu gminy o wydatki o charakterze majątkowym, czyli inwestycje w aparat skarbowy (10% całkowitych kosztów funkcjonowania aparatu skarbowego).
6. Koszt wymiaru podatku, czyli koszt procesu legislacyjnego, określono na poziomie 10% całkowitych kosztów związanych z funkcjonowaniem aparatu skarbowego.

W celu dokonania relatywizacji kosztów opodatkowania zakłada się zestawienie kosztów wymiaru podatku rolnego z dochodami budżetu gminy uzyskanymi tytułem tego obciążenia.

2. Wyniki badań

W tabeli 1 przedstawiono informacje dotyczące gminy wiejskiej położonej na terenie województwa opolskiego, którą współtworzy 15 sołectw. W proces wymiaru i poboru podatku rolnego zaangażowanych było 15 sołtysów i dwie osoby zatrudnione w urzędzie gminy. Roczne wynagrodzenia dla pracowników urzędu gminy tytułem uczestniczenia w procesie wymiaru podatku rolnego zawierały się w przedziale od 17 280 zł w 2004 do 27 648 zł w 2008 roku (tabela 1).

W proces poboru podatku rolnego było zaangażowanych 15 sołtysów, a wynagrodzenia tytułem udziału w procesie pozyskiwania podatku rolnego kształtowały się w granicach od 3960,2 zł w 2005 do kwoty 7999,3 zł w 2008 roku. Oznacza to, że za dostarczenia nakazów płatniczych i ewentualnie pobieranie wpływów z tytułu podatku rolnego sołtys otrzymywał kwartalnie pobory w kwotach od 66 zł do 133 zł. Zmiany wynagrodzeń dla pracowników spoza gminy były efektem przyjmowanych rozwiązań budżetowych przez rady gmin, które ustalają stawki dla tej grupy pracowników.

W gminie nr 1 kategoria kosztów innych kształtowała się na stałym poziomie, co może wskazywać na zwiększanie efektywności wykorzystania środków pozostających w dyspozycji gminy.

Koszty aparatu skarbowego zawierały się w kwotach od 37 488,6 zł w 2004 do 51 340,1 zł w 2008 roku. Największy udział w tej grupie kosztów stanowiły wynagrodzenia pracowników gminy, od 46,1% w 2004 do 53,9% w 2008 roku (tabela 1).

Tabela 1. Zestawienie kosztów procesu fiskalnego gminy wiejskiej położonej
w województwie polskim (gmina nr 1)

Lp.	Wyszczególnienie	Lata					
		2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	Liczba etatów w gminie	2	2	2	2	2	2
2	Liczba etatów spoza gminy	15	15	15	15	15	15
3	Roczny koszt wynagrodzeń pracowników na etacie (zł)	17 280	18 308	19 930	20 506	27 648	22 002
4	Roczny koszt wynagrodzeń pracowników spoza gminy (sołtysi) (zł)	4515,8	4865,2	3960,2	5185,3	7999,3	7927,9
5	Koszty rzeczowe (zł)	5000,0	5000,0	5000,0	5000,0	5000,0	5000,0
6	Koszty inne związane z poborem podatku rolnego (zł)	10 692,8	10 692,8	10 692,8	10 692,8	10 692,8	10 692,8
7	Koszty aparatu skarbowego (3 + 4 + 5 + 6) (zł)	37 488,6	38 866,0	39 582,5	41 383,7	51 340,1	45 623,1
8	Inwestycje (7 x 0,1) (zł)	3748,9	3886,6	3958,3	4138,4	5134,0	4562,3
9	Utrzymanie aparatu skarbowego (7 + 8) (zł)	41 237,4	42 752,6	43 540,8	45 522,0	56 474,1	50 185,4
10	Koszt procesu legislacyjnego (9 x 0,1) (zł)	4123,7	4275,3	4354,1	4552,2	5647,4	5018,5
11	Koszt poboru podatku (9 + 10) (zł)	45 361,2	47 027,8	47 894,9	50 074,3	62 121,5	55 203,9
12	Wpływy z tytułu podatku rolnego (zł)	427 884	556 413	407 540	542 805	852 657	951 115
13	Podatek rolny/koszty wymiaru podatku x 100 (%)	943,3	1183,2	850,9	1084,0	1372,6	1722,9
14	Koszty wymiaru i poboru podatku/ podatek rolny x 100 (%)	10,6	8,5	11,8	9,2	7,3	5,8
15	Koszty wymiaru i poboru podatku/liczba zatrudnionych łącznie (zł)	2668,3	2766,3	2817,3	2945,5	3654,2	3247,3
16	Wpływy z tytułu podatku rolnego/liczba zatrudnionych łącznie (zł)	25 169,6	32 730,2	23 972,9	31 929,7	50 156,3	55 947,9
17	Koszt wynagrodzeń łącznie/wpływy z podatku rolnego (%)	5,1	4,2	5,9	4,7	4,2	3,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiału liczbowego uzyskanego z Urzędu Gminy nr 1.

Łączny koszt pozyskiwania podatku rolnego w gminie nr 1 wyniósł od 45 361,2 zł w 2004 do 62 121,5 zł w 2008 roku. Tylko w 2009 roku stwierdzono zmniejszenie kosztów poboru podatku rolnego w relacji do roku poprzedniego o kwotę 6917,6 zł, czyli o 11,1%.

Wśród kategorii kosztów tworzących koszty poboru podatku rolnego największy udział miały wynagrodzenia łącznie – od 48% w 2004 do 57,4% w 2008 roku. Koszty inne oraz koszty rzeczowe stanowiły najmniejszy udział w kosztach procesu fiskalnego, co potwierdza niewielką skalę modernizacji realizowanych w Urzędzie Gminy.

Wpływy z podatku rolnego w latach 2004–2009 w gminie nr 1 kształtowały się na poziomie od 407 540 zł w 2006 do 951 115 zł w 2009 roku. Wpływy

podatkowe w relacji do roku poprzedniego tylko w 2006 roku wykazały zmniejszenie (o 26,8%). W pozostałych latach odnotowano coroczne zwiększanie wpływów z tytułu podatku rolnego, co można tłumaczyć okresowym zwiększaniem skali ulg i zwolnień podatkowych na skutek niekorzystnych zjawisk przyrodniczo-klimatycznych, które odnotowano na Opolszczyźnie w pierwszej dekadzie XXI wieku.

W gminie nr 1 najmniejszą wielkość relacji wpływów z podatku rolnego do kosztów jego wymiaru stwierdzono w 2006 roku, na poziomie 850,9%, a najwyższą w 2009 roku, tj. 1722,9%. Koszt pozyskania 1 zł podatku rolnego wymagał wydatkowania od 6 do 12 gr tytułem realizowania procesu fiskalnego. Wskaźniki te pozwalają wnioskować o zmniejszeniu stopnia fiskalizmu w ostatnich czterech latach analizy.

Koszty procesu fiskalnego na osobę kształtowały się od 2668,3 zł w 2004 do 3654,2 zł w 2008 roku. Tylko w 2009 roku wydatki na osobę zmniejszyły się o 406,9 zł w relacji do roku poprzedniego, czyli o 11,1%. W pozostałych latach koszty procesu fiskalnego zwiększały się w stosunku rocznym o około 3–6%.

Wpływy z tytułu podatku rolnego, jakie uzyskano w przeliczeniu na osobę zatrudnioną, kształtowały się od 23 972,9 zł w 2006 do 55 947,9 zł w 2009 roku. Relacja wynagrodzeń łącznie do wpływów z tytułu podatku rolnego wskazuje, że na 1 zł dochodu tytułem podatku rolnego wydatkowano około 3–6 gr, co potwierdza niski koszt procesu fiskalnego (tabela 1).

W tabeli 2 przedstawiono informacje wykorzystane do określenia kosztów wymiaru i poboru podatku rolnego gminy wiejskiej z terenu województwa małopolskiego. W procesie fiskalnym uczestniczyło łącznie 15 osób, w tym jedna zatrudniona na etacie (tabela 2).

Wynagrodzenia roczne wypłacane pracownikom na etacie kształtowały się od 14 500 zł do 18 200 zł i stanowiły od 84,9% w 2005 do 92,1% w 2009 roku kwot wynagrodzeń łącznie. Wynagrodzenia dla sołtysów tytułem uczestniczenia w pozyskiwaniu podatku rolnego kształtowały się od 1570,4 zł w 2009 do 3192,3 zł w 2008 roku, co stanowiło dochody od 28 zł do 57 zł kwartalnie.

Koszty rzeczowe w gminie nr 2 kształtowały się od 905 zł w 2004 do 2482,4 zł w 2009 roku. Koszty inne w gminie nr 2 wyniosły od 1267 zł w 2004 do 3475,4 zł w 2009 roku. Koszty administracji skarbowej na poziomie gminy kształtowały się od 18 372,6 zł w 2004 do 26 952,2 zł w 2008 roku. Zmiany tych kategorii kosztów wskazują na dbałość o polepszanie zaplecza administracyjnego procesu fiskalnego podatku rolnego w gminie nr 2.

Kwoty wydatkowane na proces wymiaru i poboru podatku rolnego kształtowały się od 22 230,8 zł w 2004 do 32 612,2 zł w 2008 roku. W latach 2004–2009

dwukrotnie zmniejszono tę kategorię kosztów w stosunku do roku poprzedniego, w 2006 roku o 2446,1 zł, czyli o 9,8%, oraz w 2009 roku o 1481 zł, tj. 4,5%. W pozostałych latach koszty zwiększono o wartości od 10,5% w 2007 do 30,8% w 2008 roku. W grupie kosztów procesu fiskalnego największy udział, około 60–70%, wykazywały wynagrodzenia łącznie (tabela 2).

Dochody z podatku rolnego zmieniały się podobnie jak koszty procesu fiskalnego. W latach 2004–2009 wpływy z podatku rolnego były wyższe niż koszty jego pozyskania od 503,4% w 2006 do 812,3% w 2009 roku. Koszt pozyskania 1 zł podatku rolnego kształtował się od 11 gr w 2009 do 17 gr w 2006 roku, co wskazuje, że proces pozyskania podatku rolnego w gminie nr 2 można określić jako efektywny. Koszty wymiaru podatku rolnego na osobę kształtowały się od 1482,1 zł w 2004 do 2174,1 zł w 2009 roku. W latach 2004–2009 wynagrodzenia dla osób zaangażowanych w pozyskiwanie podatku rolnego stanowiły od 7–12% wartości wpływów z tytułu tego obciążenia (tabela 2).

Tabela 2. Zestawienie kosztów procesu fiskalnego gminy wiejskiej położonej w województwie małopolskim (gmina nr 2)

Lp.	Wyszczególnienie	Lata					
		2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	Liczba etatów w gminie	1	1	1	1	1	1
2	Liczba etatów spoza gminy	14	14	14	14	14	14
3	Roczny koszt wynagrodzeń pracowników na etacie (zł)	14 500	15 000	14 600	15 900	18 000	18 200
4	4. Roczny koszt wynagrodzeń pracowników spoza gminy (sołtysi) (zł)	1700,6	2214,7	1693,7	1840,6	3192,3	1570,4
5	Koszty rzeczowe (zł)	905,0	1440,2	981,7	1192,9	2400,0	2482,4
6	Koszty inne związane z poborem podatku rolnego (zł)	1267,0	2016,3	1374,3	1670,1	3360,0	3475,4
7	Koszty aparatu skarbowego (3 + 4 + 5 + 6) (zł)	18 372,6	20 671,3	18 649,7	20 603,6	26 952,2	25 728,2
8	Inwestycje (7 x 0,1) (zł)	1837,3	2067,1	1865,0	2060,4	2695,2	2572,8
9	Utrzymanie aparatu skarbowego (7 + 8) (zł)	20 209,8	22 738,4	20 514,7	22 664,0	29 647,4	28 301,1
10	Koszt procesu legislacyjnego (9 x 0,1) (zł)	2021,0	2273,8	2051,5	2266,4	2964,7	2830,1
11	Koszt poboru podatku (9 + 10) (zł)	22 230,8	25 012,2	22 566,1	24 930,3	32 612,2	31 131,2
12	Wpływy z tytułu podatku rolnego (zł)	162 569,0	180 641,0	136 159,8	176 960,9	289 001,8	284 020,4
13	Podatek rolny/koszty wymiaru podatku x 100 (%)	731,3	722,2	603,4	709,8	886,2	912,3
14	Koszty wymiaru i poboru podatku/podatek rolny x 100 (%)	13,7	13,8	16,6	14,1	11,3	11,0
15	Koszty wymiaru i poboru podatku/liczba zatrudnionych łącznie (zł)	1482,1	1667,5	1504,4	1662,0	2174,1	2075,4
16	Wpływy z tytułu podatku rolnego/liczba zatrudnionych łącznie (zł)	10 837,9	12 042,7	9 077,3	11 797,4	19 266,8	18 934,7
17	Koszt wynagrodzeń łącznie/wpływy z podatku rolnego (%)	10,0	9,5	12,0	10,0	7,3	7,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiału liczbowego uzyskanego z Urzędu Gminy nr 2.

Reasumując, można stwierdzić, że analizowane gminy cechowała podobna struktura zatrudnienia osób zaangażowanych w proces pozyskiwania podatku. Dochody podatkowe tytułem podatku rolnego w gminie nr 1 były około dwu-trzykrotnie większe niż w gminie nr 2, co potwierdza zjawisko zróżnicowania warunków prowadzenia działalności rolniczej w ujęciu terytorialnym. Wynagrodzenia tytułem uczestniczenia w procesie fiskalnym w gminie nr 1 odnotowano na wyższym poziomie zarówno w odniesieniu do pracowników gminy na etacie, jak i sołtysów. Koszty procesu fiskalnego w gminie nr 1 były wyższe od 70% do 110% niż w gminie nr 2. Zróżnicowanie kosztów fiskalnych było mniejsze niż dochodów podatkowych. Koszty pozyskania 1 zł podatku rolnego w obu gminach były zbliżone i kształtowały się poniżej 17 gr. Pozwala to wnioskować o wysokiej efektywności procesu fiskalnego podatku rolnego w obu gminach.

Podsumowanie

Na podstawie dokonanej analizy sformułowane następujące wnioski:

W strukturze kosztów procesu fiskalnego w obu gminach największy udział stanowiły wynagrodzenia łącznie, około 55% w gminie nr 1 i około 70% w gminie nr 2. Koszty rzeczowe i koszty inne były około dwu-trzykrotnie większe w gminie nr 1. W gminie nr 2 koszty administracji podatkowej na szczeblu gminy były mniejsze, ale cechowały się dynamiką wskazującą na większą dbałość o polepszanie zaplecza administracyjnego procesu fiskalnego.

Wynagrodzenia osób zaangażowanych w proces fiskalny podatku rolnego na poziomie wyższym o około 40–60% stwierdzono w gminie nr 1. Natomiast udział wynagrodzeń w kosztach administracji podatkowej na szczeblu gminy był większy w gminie nr 2.

Dochody uzyskiwane tytułem podatku rolnego w gminie nr 1 były wyższe niż dochody z gminy nr 2 o 160% do 234%, co pozwala wnioskować o lepszych warunkach przyrodniczo-klimatycznych produkcji rolniczej. Koszty poboru podatku w gminie nr 1 były większe o wartości od 77% do 112% kosztów określonych w gminie nr 2. Największy udział w grupie kosztów procesu fiskalnego w obu gminach stanowiły wynagrodzenia i koszty okołopłatowe.

Koszty poboru podatku w obu gminach wykazywały zbliżone wartości od 7 do 16 gr w przeliczeniu na złotówkę pozyskanego podatku. Zależności te potwierdzają wysoką efektywność podatku rolnego jako głównego źródła dochodów gmin wiejskich w Polsce. Warunki przyrodniczo-klimatyczne w większym stopniu wpływają na poziom dochodów tytułem podatku rolnego niż na efektywność

procesu wymiaru i poboru podatku rolnego, którą w obu gminach stwierdzono na zbliżonym poziomie.

Literatura

- Dziemianowicz R., *Nadmierny fiskalizm: Bariera czy stymulator funkcjonowania sektora publicznego?*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2009, nr 4(40).
- Grądalski F., *System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006.
- Grądalski F., *Wstęp do teorii opodatkowania*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2004.
- Gruziel K., *Koszty procesu fiskalnego podatku rolnego na przykładzie gmin wiejskich z województwa małopolskiego*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej nr 99 (2012).
- Rutkowska A., *Teoretyczne aspekty efektywności – pojęcie i metody pomiaru*, „The Journal of Management and Finance” 2013, nr 1, cz. 4

EFFECTIVENESS OF AGRICULTURAL TAX ON THE EXAMPLE OF RURAL COMMUNITIES

Abstract

The article presents the theoretical aspects of the efficiency of agricultural tax as a source of income of their own municipalities. Attempted to determine the effectiveness of agricultural tax as the main tax burden farms in Poland. The study included rural communes of the provinces of Opole (No. 1) and the Malopolska (No. 2) attempted to determine the relationship of agricultural tax cost of natural climatic conditions and level of development of agriculture in some regions of the country.

Translated by Kinga Gruziel

Keywords: efficiency, farm, tax, agricultural tax, tax costs

JEL codes: E64, H71

